

personagiile țin discursuri, discută, a scris Damaschin Studitul și este cea mai artistică dintre toate cuvântările lui, pe care a tradus-o și Varlaam.

Dar în felul acesta a scris omilia despre „Înmormântarea lui Hristos“ Epifanie de Cipru încă din secolul al IV-lea, care compusese mai înainte și un canon de înmormântare în același spirit¹. La început ne-am gândit că acesta ar putea fi originalul omiliei lui Varlaam cu același subiect. Dar cercetînd atent conținutul, am constatat că omilia lui Epifanie a fost folosită doar ca izvor, dar nu e acesta originalul, pentru că din omilia lui Epifanie lipsește tînguirea Maicii Domnului, voroava diavolilor din iad, o serie de elemente legendare și apocrife etc.².

Originalul bizantin trebuia căutat în altă parte și anume într-o omilie în titlul și în conținutul căreia să fie menționată și „Tînguirea Maicii Domnului“. Ne-am amintit că am întîlnit omilii cu acest titlu prin diferite cataloage de manuscrise slave, ca de ex. în mai multe sbornice slavone, care conțin cuvîntările lui Damaschin Studitul.

Am verificat conținutul integral al omiliei lui Varlaam despre înmormîntarea lui Hristos cu versiunea slavonă a operei „Comoara“ a lui Damaschin Studitul, care se păstrează parțial în Ms. 146 din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România³ și am constatat că este vorba de același text, dar redus în versiunea lui Varlaam la o treime. Varlaam a selecționat cele mai caracteristice părți prin conținut, prin retorism, prin emotivitatea lor și prin forma artistică.

Extinzînd cercetarea și la celelalte cuvîntări, am constatat că în vestita Cazanie a lui Varlaam sînt traduse peste 200 de pagini după cuvîntările lui Damaschin Studitul.

Această descoperire importantă pe de o parte bucură pe cercetătorul pasionat în stabilirea adevărului științific, dar pe de altă parte, ca român, cercetătorul încearcă o strîngere de inimă că fondul înălțător al „Cazaniei“ lui Varlaam, stilul și forma artistică, atît de elogiata de anumiți cercetători ca fiind ale Mitropolitului Varlaam, *în realitate nu-i aparțin ca autor. Varlaam nu e decît un talentat traducător și creator de limbă literară.* În sensul identificării acestui izvor trebuie revăzute toate afirmațiile avîntate, admirative referitoare la originalitatea de conținut și la stilul Cazaniei lui Varlaam. Astfel prof. T. Bodogae spunea următoarele despre paginile Cazaniei lui Varlaam: „N-am întîlnit în toată literatura noastră pagini mai patetice, sentimente mai duioase, exprimări de simțire religioasă și românească mai autentică...“ Și Gr. Scorpan considera că această „Cazanie“ este în felul ei originală⁴.

¹ S-a tradus și în slavă, de timpuriu, pentru că se păstrează în cele mai vechi monumente glagolitice ca *Codex Clozianus*, Ediția A. Dostál, Praga, 1959, p. 268, în *Codex Suprasliensis*, Ed. S. Severianov, Petersburg, 1904, p. 447—479.

A. Vaillant, *L'Homélie d'Epiphane sur l'envelissement du Christ*, Texte vieux slave, texte grec et traduction française, Paris, 1958.

² P. Olteanu, *Originale și versiuni bizantino-slave ale Cazaniei lui Varlaam despre „Înmormîntarea lui Hristos“*, în „Studii de slavistică“, II, București, 1970.

³ P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R. S. România*, București, 1959, p. 181.

⁴ T. Bodogae, *Varlaam ca teolog...*, p. 782—783; Gr. Scorpan, *Locul Cazaniei lui Varlaam în vechea noastră lit. omiletică din sec. XVI—XVII*, Iași, 1940.